

LÆRERVEJLEDNING

Eightieth Congress of the United States of America
 At the Second Session
 Began and held at the City of Washington on Tuesday, the sixth
 day of January, one thousand nine hundred and forty-eight

AN ACT

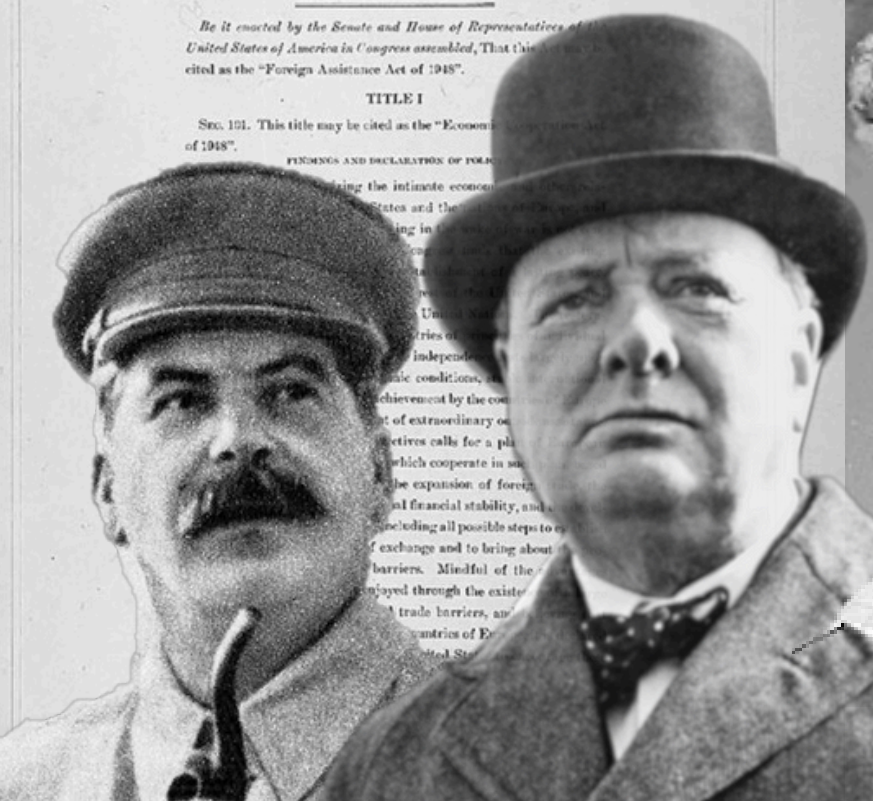
To promote world peace and the general welfare, national interest,
 and foreign policy of the United States through economic, financial,
 and other measures necessary to the maintenance of conditions
 abroad in which free institutions may survive and consistent with
 the maintenance of the strength and stability of the United States.

Be it enacted by the Senate and House of Representatives of the
 United States of America in Congress assembled, That this Act be
 cited as the "Foreign Assistance Act of 1948".

TITLE I

SEC. 151. This title may be cited as the "Economic Recovery Act
 of 1948".

FINDINGS AND DECLARATION OF POLICY
 That the intimate economic
 States and the
 in the
 Un
 ries of
 indepen
 ic condit
 hievement by the com
 of extraordinary oc
 etives calls for a pla
 which cooperate in so
 the expansion of foreig
 al financial stability, and
 ncluding all possible steps to
 of exchange and to bring about
 barriers. Mindful of the
 enoyed through the exist
 trade barriers, an
 countries of E
 ted States

Danmark i NATO

En fortælling om NATOs historie

1949 – i dag

Udgivet af

Folk & Sikkerhed

Lærervejledning til undervisningsmaterialet om NATO

Undervisningsmaterialet er beregnet til i alt **seks lektioner** i fagene **historie og samfundsfag på 8.-9. klassetrin**. Det afhænger dog af elevernes forforståelse.

For at eleverne får det optimale læringsudbytte af forløbet, vil det være en god idé, hvis eleverne har kendskab til 2. verdenskrig, herunder ledere som Hitler, Churchill og Stalin. Desuden vil det være ønskværdigt, at eleverne har en indsigt i, hvad ideologier som kommunisme og liberalisme dækker over.

Materialet er tredelt, og hver af de tre dele kan afvikles indenfor en dobbeltlektion. De tre dele er:

- 1. del: Tiden efter 2. Verdenskrig – NATOs oprettelse (1945-1949)**
- 2. del: NATO under Den kolde Krig – og tiden efter en væltet mur i Berlin (1949-2000)**
- 3. del: NATO i krig – fra kold til varm krig (2001- i dag).**

Til hver af de tre dele er der en tekst, som eleverne skal læse/lytte til, ligesom der findes forskellige opgaver, herunder også kildearbejde.

Nærværende undervisningsmateriale er udgivet af foreningen Folk & Sikkerhed i anledningen af Danmarks medlemskab af NATO i 75 år.

Læs mere på www.folkogsikkerhed.dk. Her kan du også blive medlem, bestille foredrag og finde yderligere informationer om dansk forsvars, sikkerheds- og beredskabspolitik.

Udgivelsen sker med støtte fra Den A. P. Møllerske Støttefond.

**DEN A.P. MØLLERSKE
STØTTEFOND**

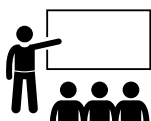
Indhold og layout er udviklet i samarbejde mellem Historiefidusen.dk og Fremfor

I forhold til Fælles Mål for samfundsfag tager materialet udgangspunkt i kompetenceområdet Politik, nærmere betegnet færdigheds- og vidensområdet International politik.

Med dette materiale kan eleven få en viden om dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik og de internationale organisationer, som Danmark deltager i.

I denne lærervejledning er der til hver af de tre dele en kort uddybende tekst om selve perioden. Denne er markeret med en globus. Her finder du også forskellige links til små videoklip, som kan vises for eleverne. Desuden er der link til artikler og websider, hvis du vil vide mere om fx Påskekrisen i 1948.

Til hver af de tre dele findes en didaktisk vejledning. Denne er markeret med tavle-ikonet. Her uddybes opgaverne i elevteksten, og der gives andre ideer til undervisningen.

Kapitel 1: Tiden efter 2. Verdenskrig

NATOS oprettelse (1945 – 1949)

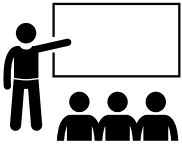
Tiden efter 2. Verdenskrig var en for Danmark usikker tid. Selvom de fleste danskere fejrede befrielsesdagene 4.-5. maj, gjaldt det ikke for alle. På Bornholm betød en manglende tysk overgivelse, at Rønne og Nexø blev bombet. Du kan læse mere om de massive ødelæggelser i begge byer på [Nationalmuseets webside](#). Som beskrevet i elevteksten kom øen først tilbage under dansk kommando den 5. april 1946.

I mellemtiden var De forenede Nationer (FN) blevet oprettet, og i alt 51 lande havde skrevet under på, at frelse kommende generationer fra krigens svøbe. Det vil være oplagt at inddrage kanonpunktet ”FNs Verdenserklæring om Menneskerettigheder” ifm. dette emne. Den 11. december 1948 vedtog FN’s generalforsamling efter tre års forberedende arbejde ”Verdenserklæringen om Menneskerettighederne”. Den består af 30 artikler, hvor de første 21 beskriver de såkaldte politiske rettigheder, mens artikel 22-28 omhandler sociale, økonomiske og kulturelle rettigheder.

Det stod dog hurtigt tydeligt, at oprettelsen af FN ikke nødvendigvis kunne sikre Danmarks suverænitæt. Desuden kunne amerikanerne se, hvordan kommunismen vandt frem i mange europæiske lande efter 2. Verdenskrig. Som beskrevet i elevhæftet blev Marshall-hjælpen introduceret. I Danmark medførte dette en mekanisering af det danske landbrug, hvilket så igen startede en stigende flytning fra land til by. Med den øgende mekanisering blev adskillige menneskers arbejdskraft overflødig på landet, hvorefter disse flyttede til byerne. På dette lille klip fra [Det grønne Museum](#) kan du (vis også gerne eleverne det) se den ikoniske Ferguson-traktor, som kan ses som et symbol på denne udvikling.

I forbindelse med Marshall-hjælpen skal det nævnes, at man i Østblokken i januar 1949 oprettede COMECON (Rådet for gensidig Økonomisk Bistand). Dette økonomiske samarbejde mellem de østeuropæiske lande fik senere andre kommunistiske lande med, som bl.a. Cuba og Vietnam.

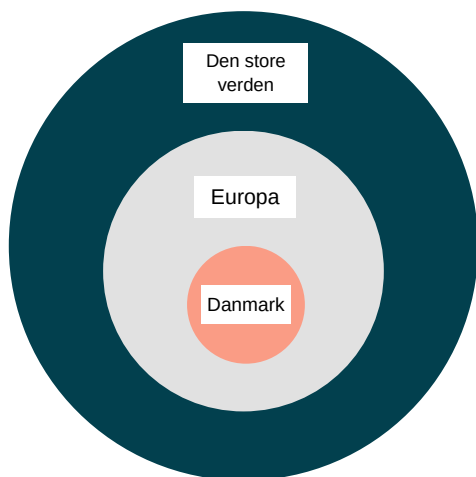
Kuppet i Tjekkoslaviet blev startskuddet til den proces, der endte med dansk optagelse i Nato. På [forsvarshistorien.dk](#) kan du læse mere om Påskekrisen i 1948 og optagelsen i NATO.

Som tidligere nævnt vil det være en klar fordel, hvis eleverne har et kendskab til 2. verdenskrig og ideologierne liberalisme og kommunisme. Elevteksten starter med Danmarks befrielse d. 4.-5. maj. Det var dog ikke hele Danmark der blev befriet. Tal med eleverne om, hvordan det mon har været at være bornholmer og pludselig have sovjetiske soldater gående på øen? I starten har ingen vidst, hvor længe disse soldater skulle blive – eller om de mon nogensinde ville forlade øen!

Ellers beskrives oprettelsen af FN meget kort i elevteksten. Dette kan med fordel uddybes, og forskellen mellem FN og NATO bør ligeledes forklares. I kilde 4 nævnes FN med største respekt, så understreg endelig, at NATO er en forsvarspagt og ikke en alliance, der modarbejder FN. Dette ses også tydeligt i forbindelse med den fredsbevarende indsats på Balkan i 1990'erne – men mere om dette senere.

Denne del af undervisningsmaterialet tager udgangspunkt i tre taler (Churchill, Stalin og Truman) holdt i tiden efter 2. Verdenskrig. De viser tydeligt de modsætninger, der fandtes mellem de to blokke. Churchill taler om et "jernetæppe". Tal med eleverne om, hvad dette helt konkret betyder, ligesom det nok vil øge elevernes forståelse på et kort at vise, hvor dette jernetæppe var. De tre taler omtaler ikke Danmark specifikt. Alligevel får spændingerne mellem de to ideologier stor betydning for Danmark. Danmark bliver nødt til at vælge side, da ideen om et fælles nordisk forsvarssamarbejde ikke er en mulighed.

Brug tid på fælles at tale om de såkaldte koncentriske cirkler. Hvad har eleverne læst om "Den store verden" (de tre taler), og hvordan har dette påvirket Europa og Danmark?

Marshall-hjælpen blev tilbudt Europa, hvilket Danmark sagde pænt ja tak til. Måske har elevernes oldeforældre kørt rundt på en traktor, sponsoreret af USA. Dette eksempel kan vise den sammenhæng, der er mellem den store verden og hverdagslivet i Danmark. Andre eksempler kunne være, da Danmark vandt fodbold-EM i 1992, bl.a. fordi Jugoslavien blev udelukket grundet borgerkrigen i landet. Eller den øgede flysikkerhed/security efter 11. september 2001.

Den danske optagelse i NATO skete også på baggrund af begivenheder udenfor landets grænser. Det kommunistiske kup i Tjekkoslovakiet udløste Påskekrisen i marts 1948. Endnu et eksempel på, hvordan begivenheder langt fra landets grænser har betydning for politiske beslutninger.

I forhold til kilde 4 kan det være en god idé at uddybe, hvad en musketer-ed er. Denne stammer fra Alexander Dumas' roman "De Tre Musketerer" fra 1844. Her giver de tre hovedpersoner hinanden en troskabserklæring: "En for alle og alle for én".

I NATO er denne ed kun aktiveret én gang. Det var i forbindelse med angrebet på USA den 11. september 2001.

En sidste opgave-ide kunne være at lave en kronologisk oversigt over begivenhederne i elevteksten. I teksten er nogle datoer **fremhævet med fed**. Eleverne kan med fordel lave deres egen tidslinje med disse datoer. Dette kan være med til at tydeliggøre, hvorfor Danmark blev medlem af NATO.

Kapitel 2: NATO under Den kolde Krig – og tiden efter en væltet mur i Berlin (1949-2001)

I elevteksten nævnes det, at Danmark hjalp med den engelske besættelse af Tyskland. Denne kan der læses mere om [her](#). For en god ordens skyld skal det understreges, at dette ikke var en NATO-operation. Grunden til, at faktaboksen er med, er, at det er første gang efter 2. Verdenskrig, at danske soldater opererer udenfor landets grænser.

Danske soldater har gjort tjeneste mange steder siden. Allerede i 1948 bidrog Danmark med soldater til FN's første fredsbevarende mission i [Mellemøsten](#). Et par år senere bidrog Danmark med humanitær hjælp i form af hospitalsskibet [Jutlandia](#) i [Korea-krigen](#). Fælles for disse og andre fredsbevarende indsatser er, at disse alle er sket i FN-regi, og altså ikke i NATO. Som lærer kan det sikkert undre, at der i elevhæftet hverken nævnes krigen i Vietnam eller den første Golfkrig i starten af 1990'erne. Dette trods begge krige havde stor mediemæssig bevågenhed. Fravalget af disse krige i elevhæftet skyldes udelukkende, at NATO ikke eller kun i meget lille grad deltog i disse (amerikanske) krige. Efter irakiske styrker invaderede Kuwait den 2. august 1990, anmodede Tyrkiet NATO om hjælp til overvågning af det tyrkiske luftrum. Der kom dog ikke til nogen angreb fra Irak imod Tyrkiet.

Selvom NATO er et militært forsvarssamarbejde, nedsatte man allerede i 1955 en gruppe, hvis formål var at udveksle ideer og erfaringer med det civile beredskab. Dette udmøntede sig i "Loven om det civile beredskab" fra 1959. Heri beskrives det, hvordan det danske totalforsvar skulle fungere, så et velorganiseret og funktionsdygtigt samfund kunne videreføres i tilfælde af krig. Fx blev der lavet nødfrimærker, ligesom DSB frem til 1967 havde et beredskab på mindst 100 damplokomotiver med tilhørende kulbeholdning og reservedele. Disse skulle erstatte dieseltogene, hvis brændstofforsyningerne grundet krigsudbrud blev forhindret. Elevhæftets fokus er dog på den militære del, men det vil være oplagt at nævne disse eksempler, eftersom de fortæller meget om de danske politikeres ønske om at opretholde et velfungerende civilsamfund. Det var også ud fra den optik, at de civile bunkeranlæg REGAN ØST og REGAN VEST blev bygget. Danmark skulle ledes demokratisk igennem selv de værste (atom)krige. Disse REGeringsANlæg beskrives kort i elevteksten, ligesom der nedenfor kan ses en kort beskrivelse af de tre vigtigste militære anlæg.

Stevnsfortet og Langelandsfortet blev begge bygget i starten af 1950'erne. Som nævnt i elevteksten var deres formål at overvåge sejladsen af Øresund og Storebælt. Begge anlæg var forsynet med forskellige kanoner, der kunne beskyde Warszawa-pagtens skibe og soldater, hvis krigen kom. Langelandsfortet var bemandet indtil 1993, mens Stevnsfortet blev nedlagt i år 2000. Begge anlæg er i dag – ligesom REGAN VEST – museer.

Museum bliver NATO-bunkeren i Finderup ikke. Bunkeren blev færdigbygget i 1985 og fungerede som kommunikations- og kommandocentral. Herfra skulle forsvaret af Danmark, Slesvig-Holsten og Østersøen foregå. Med bunkerens udstyr kunne luftrummet observeres, og der kunne sendes direkte besked til bl.a. flyvestationen i Karup. Herfra kunne danske kampfly med kort varsel tage kampen op imod fjenders fly. Efter Den kolde Krigs ophøre gennemførte NATO en række spare- og effektiviseringsrunder. Her blev en del koldkrigsanlæg nedlagt. I sommeren 2013 blev Finderup-bunkeren, eller bunker 7 som den også blev kaldt, lukket. Alle bygningerne over jorden blev fjernet, og vejen hen til bunkeren opgravet. Indgangene og ventilationsskakte blev svejset til og forseglet med beton. Dog står både de store dieselgeneratorer og ventilationsanlæg stadig i bunkeren, fordi disse var umulige af få ud. I forhold til overvågningsopgaverne varetages de i dag af NATO i Udem i Tyskland.

Bunkeren stod færdig i en tid, hvor Den kolde Krig var koldest, og de politiske modsætninger i Danmark efterhånden var brudt ud i lys lue. Selvom de konservatives Poul Schlüter havde overtaget regeringsmagten i 1982, fandtes stadig et politisk flertal, som var imod opstillingen af atomvåben i Danmark. Det var De Radikale, som trods parlamentarisk støtte til firkløverregering (C, V, KF, CD), var tungen på vægtskålen. Partiet ønskede ikke at vælte regeringen, men insisterede på sammen med oppositionen, at Danmark skulle have en række særstandpunkter i de fælles NATO-beslutninger.

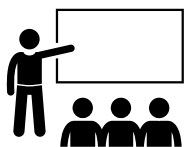
Det betød, at Danmark – mod regeringens vilje – måtte føre en fodnotepolitik ift. NATO-samarbejdet. Denne politik stod i kontrast til den udenrigspolitik, Danmark førte i tiden efter angrebet på USA den 11. september 2001, men mere om dette senere. Ellers bør det nævnes for eleverne, at der blev afholdt adskillige store NATO-øvelser under Den kolde Krig – også i Danmark. En af de mest kendte var ”Forstærkningsøvelsen Northern Wedding 1982”, som bl.a. foregik omkring Esbjerg. Her blev ca. 10.000 soldater fra bl.a. USA og Holland landsat. Det var i forbindelse med denne øvelse, at et missil ved en fejl blev affyret fra fregatten Peder Skram. Heldigvis skete der kun materiel skade. Der kan læses mere om både den store øvelse og hovsa-missilet på www.forsvarshistorien.dk

I elevhæftet beskrives begivenhederne i Østtyskland i efteråret 1989 ganske kort. Berlinmurens fald i november 1989 står som en tydelig begivenhed på det sammenbrud der efterfølgende skete i Østblokken. Hvis man vil se en kontrafaktisk version af historien, kan filmen ”3. verdenskrig” ses. Denne tager udgangspunkt i, hvad der var sket, hvis de østtyske grænsevagter havde åbnet ild imod folkemængden, og Berlin-muren dermed ikke var faldet denne novemberaften i 1989. Det gjorde den som bekendt, og Øst- og Vesttyskland blev genforenet året efter. Som beskrevet i elevhæftet medførte dette også, at Sovjetunionen gik i opløsning. Den kolde Krig var slut – heldigvis uden at den blev varm.

Krig blev der til gengæld i det tidligere Jugoslavien. I første omgang forsøgte FN’s Sikkerhedsråd ved udsendelse af fredsbevarende styrker at stoppe borgerkrigen. Dette skete også med dansk hjælp. På www.udsendtafdanmark.dk kan der læses og ses mange beretninger fra disse soldater. Som det også nævnes i elevhæftet, var denne opgave barsk, og generelt havde FN-soldaterne svære forhold. Det mest grusomme eksempel på dette var massakren i Srebrenica, der i juli 1995 kostede mere end 8.000 bosniske muslimer livet. I 2004 slog den Internationale Krigsforbryderdomstol i Haag fast, at disse begivenheder var at betegne som folkedrab. Siden har mange kritikere ment, at FN-soldaterne kunne og skulle have gjort mere for at beskytte den muslimske befolkning i Srebrenica. Der kan læses mere om dette og ikke mindst om det retslige efterspil mod bl.a. den bosnisk-serbiske hærchef Radislav Krstic og den politiske leder Radovan Karadzic på folkedrab.dk.

Året inden massakren i Srebrenica var de danske FN-styrker, den 29. april 1994, involveret i kamp, hvor danske kampvogne nedkæmpede serbiske styrker. Denne træfning har siden fået navnet operation Bøllebank og beskrives som et (af de få) militære lyspunkter i FN’s fredsbevarende indsats på Balkan. Disse Leopard-kampvogne overgik i slutningen af 1995 fra FN’s UNPROFOR til NATO’s IFOR-styrker. På www.udsendtafdanmark.dk kan man høre Prins Joachim fortælle om den danske indsats i Eksjugoslavien.

Danskernes holdning til NATO kan ses i kilde 5. Den viser samlet set et flertal for dansk medlemskab af forsvarssamarbejdet, om end der også er store forskelle i de forskellige partiers opbakning. En mere uddybende oversigt kan ses på danmarkshistorien.dk, hvor også køn og alder vises. Bl.a. havde 77 procent af de 15-17-årige i 1959 ingen mening/ved ikke om dansk medlemskab af NATO.

Mon et lignende tal gør sig gældende i din klasse? I det sidste spørgsmål til kilde 5, skal eleverne undersøge nutidens partiers holdning til NATO. Her ses tydeligt en stor opbakning. Blandt de mest kritiske partier i 1949 var Radikale Venstre. I dag kan man på [partiets webside](#) bl.a. læse, at *Radikale Venstre mener, at vores sikkerhed bedst er varetaget gennem et tæt samarbejde med dem, vi står nærmest: EU og NATO*. Også på den politiske venstrefløj har meget ændret sig. Enhedslisten skriver bl.a., at *Danmark skal stå uden for Nato og andre militære stormagtsalliancer. Men det forudsætter en ny sikkerhedsarkitektur på nordisk, europæisk og internationalt plan samt en styrkelse og demokratisering af FN og fælles sikkerhedspolitiske fora som OSCE*. Man kan vist rolig konstatere, at der er sket meget siden 1949, over fodnotepolitik i '80erne og frem til i dag.

Efterfølgende handler elevteksten om oprettelsen af Berlinmuren. Hvis du vil lave mere kildearbejde omkring oprettelsen af muren, kan du med fordel inddrage disse to kilder: <https://kortlink.dk/2pmkp>. Heri får du to vidt forskellige forklaringer på, hvorfor der var brug for at lave denne mur. Ellers skal eleverne bruge et par minutter på at finde billeder og/eller video af Berlinmuren. Det er for mange elever (og voksne) svært at forstå, at en del af byen, der ellers lå dybt inde i DDR, var vesttysk. Lyt til elevernes forklaring og ret evt. fejlnoter.

Som beskrevet i elevteksten var det ikke kun i Berlin, der blev bygget. Også i Danmark blev der bygget. Tre af disse steder kan i dag besøges som museer, mens indgangen til NATO-bunkeren i Finderup er forsejlet med beton. I den uddybende tekst om perioden er disse anlæg kort beskrevet, ligesom der er link til de tre koldkrigsmuseer. En elevaktivitet kan være, at lade eleverne – enten alene eller i gruppe – arbejde med et af disse anlæg og præsentere deres nye viden for klassekammeraterne.

Herefter beskrivelse den danske fodnotepolitik ganske kort. Denne politik skal ses i lyset af en større og større fredsbevægelse, som ønskede Danmark som en atomvåbenfri zone. Hvis du og eleverne vil arbejde videre med dette, findes der adskillige kilder omkring de lokale fredsbevægelser. På dette [link](#) findes en lille pjese for "Hjørring for Fred", hvor budskabet er, hvor farlige atomvåben er. Som en yderst visuel effekt kan dette [atombombekort](#) inddrages. Her kan skaderne af forskellige atombomber ses på et kort. Man har senere fundet konkrete planer om, at både Esbjerg og Roskilde skulle angribes med små atombomber. Ødelæggelserne af dette kan ses ved at inddrage dette [kort](#). Mange forskere mener, at det faktisk, at begge sider rådede over enorme lagre af atomvåben, afskrækkede den anden part fra at bruge dette. Vend dette med eleverne. Kan man have så stærke våben, at man kan undgå krig?

Ellers omtales våbenkapløbet mellem de to supermagter. Her kan forholdet mellem de to præsidenter Gorbatsjov og Regan nævnes. De to ledere udviklede et godt, personligt forhold til hinanden, hvilket bl.a. betød årlige topmøder mellem de to ledere. I 1990 blev de to tildelt Nobels Fredspris. Som det nævnes i elevhæftet, var Den kolde Krig på sit sidste. Forandringens vinde blæste, hvilket den tyske musikgruppe, Scorpions, også havde opfanget. Spil evt. deres Wind of change som et æstetisk indslag i undervisningen.

Som det beskrives i elevteksten, medførte afslutningen på Den kolde Krig andre konflikter – også i Europa – brød ud. Borgerkrigen i Jugoslavien huskes af mange danskere. Krigen medførte, at Jugoslavien blev udelukket fra fodbold-EM i sommeren 1992. Danmark kom med i stedet for og endte som europamester. Dette kan bruges som endnu et eksempel på de koncentriske cirkler – altså hvordan begivenheder langt fra landet alligevel kan få stor betydning både nationalt og lokalt. Ellers betød krigen også en massiv flygtningestrøm. Ca. 20.000 bosniske flygtninge nåede til Danmark.

Ift. selve borgerkrigen kan der arbejdes videre med massakren i Srebrenica. Bl.a. vil det være oplagt at inddrage denne grusomme begivenhed, når der arbejdes med kanonpunktet Holocaust. Sidst, men ikke mindst, kan der tales om NATOs bombekampagne. Fredsforhandlingerne var næppe startet, hvis NATO ikke havde bombet de serbiske stillinger. Et spørgsmål der kan diskuteres med elever kunne være, om man kan bombe sig til fred?

Kapitel 3: NATO i krig – fra kold til varm krig (2001- i dag)

Al-Qaeda blev dannet i slutningen af 1980'erne af den saudiarabisk fødte Osama bin Laden. Hans familie havde tjent masser af penge bl.a. indenfor byggebranchen. I 1980'erne deltog han kampene mod de sovjetiske besættelsesstyrker i Afghanistan. Bin-Laden boede i 1990'erne i Afghanistan og Sudan, hvorfra han finansierede angreb mod amerikanske mål.

Al-Qaedas overordnede mål var at tvinge USA ud af Mellemøsten. De stod bag terroraktioner mod de amerikanske ambassader i Kenya og Tanzania i 1998 og i Yemen i 2000. Siden disse angreb stod bin-Laden nr. 1 på amerikanernes liste over terrorister. Som det beskrives i elevteksten, stod terrornetværket bag angrebene i USA d. 11. september 2001. Dette udløste den militære operation i Afghanistan, som det danske forsvar også hurtigt blev en del af. Danmark bakkede i lighed med de øvrige NATO-lande ubetinget op om USA, og de første danske styrkebidrag ankom til Afghanistan i 2002. Dette blev startskuddet til et paradigmeskifte i dansk sikkerhedspolitik.

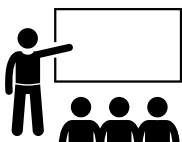
Denne internationale aktivisme markerede et tættere samarbejde med USA for at fremme en liberalistisk værdipolitik i verden. Som det nævnes i elevteksten, havde Danmark indsat det højeste antal soldater og havde de højeste tabstal målt pr. indbygger sammenlignet med de andre troppebidragende lande. Dette var langt fra midt-firsernes fodnotepolitik. Dette medførte også, at danske fly og kampenheder har deltaget i krigene i Irak, Syrien og Libyen.

Trods den store indsats mod al-Qaeda, fortsatte netværket med forskellige terroraktioner rundt om i verden. Det mest blodige skete 911 dage efter angrebet mod USA. I Madrid eksploderede fire pendlertog midt i myldretiden og dræbte 191 mennesker, mens over 1500 blev kvæstet. Madrid blev sandsynligvis valgt af al-Quada for deres støtte til den amerikanske ledede krig mod Irak. 2. maj 2011 kunne den amerikanske præsident Obama meddele, at amerikanske specialenheder i Pakistan havde dræbt Osama bin Laden. Efter Bin-Ladens død er Al-Qaedas indflydelse og styrke aftaget, og andre organisationer som Islamisk Stat overtog den vestlige opmærksomhed. I denne artikel gives et bud på, hvor stærk al-Qaeda er i dag. I 2021 afsluttede Forsvaret næsten 20 års militær indsats i Afghanistan. Landets sikkerhed blev overdraget til den afghanske hær, og de udenlandske soldater forlod landet. Dette medførte, at Taliban hurtigt overtog magten, og der stilles i dag store spørgsmål til, hvorvidt den store indsats var det hele værd. I den didaktiske lærervejledning nedenfor ses forskellige relevante links, der kan være med til at belyse dette spørgsmål.

Ellers handler elevteksten om den internationale aktivisme, som prægede dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik i 00'erne. Den danske krigsindsats i Irak fra 2003 blev vedtaget med et spinkelt politisk flertal bestående af Venstre, Konservative og Dansk Folkeparti. Som det beskrives i elevteksten, var dette hverken en FN- eller NATO-operation. På faktalink.dk kan der læses mere om baggrunden for den militære indsats i Irak, samt et uddrag af et senere interview med daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen om bl.a. den danske indsats i landet.

Hvor det politiske flertal ift. Irak var spinkelt, var støtten til indsættelse af danske kampfly i Libyen i 2011 til gengæld historisk stor. Et enstemmigt Folketing bakkede op om missionen. Selv Enhedslisten stemte for, at danske fly blev udsendt for at beskytte civilbefolkningen. Missionen var godkendt af FN's Sikkerhedsråd og gav mandat til, at en international – overvejende europæisk – styrke kunne beskytte civilbefolkningen. Som beskrevet i den didaktiske lærervejledning er der senere opstået tvivl om, hvorvidt de mange missioner kostede civile livet.

Resten af elevteksten handler om NATO-landenes økonomiske bidrag, Donald Trump og krigen i Ukraine. Herværende tekst er skrevet i slutningen af marts 2024, og der kommer utvivlsomt til at ske ”noget” i både øst og vest. I valgkampen i forbindelse med det republikanske primærvalg i februar 2024 satte Donald Trump store spørgsmål ved USA's håndhævelse af NATOs artikel 5. Han sagde bl.a., at hvis et NATO-land blev angrebet af Rusland, og ikke havde betalt 2% af sit BNP, ville USA ikke beskytte medlemslandet, ”Faktisk ville jeg opfordre dem (Rusland) til at gøre, hvad helvede de vil” – ikke just de mest betryggende ord i året for NATOs 75 års oprettelse.

Der er nogle dage, der aldrig glemmes. Eleverne kan som lektie få opgaven om at spørge deres forældre, om de kan huske, hvor de var, og hvad de lavede den 11. september 2001. Måske så de George Bush' tv-tale. Denne fire minutters tale blev holdt om aftenen, amerikansk tid.

Talen kan være interessant af flere årsager. Der nævnes ingen konkrete bagmænd bag terrorangrebet, men der udstedes en garanti om, at retfærdighed sker fyldst. Selvom NATO ikke nævnes specifikt, nævner Bush landets allierede, og takker for deres støtte. Måske studser eleverne over talens religiøse indhold, bl.a. inddragelsen af tekststykket fra Det gamle Testamente (Salmernes Bog kap. 23, vers 4). Mon en dansk statsminister på samme måde havde inddraget sådanne bibelske henvisninger i en lignende tale? Ellers kan musik (igen) inddrages. Her kan Bruce Springsteens album “The Rising” nævnes. Dette er beskrevet i denne artikel, og inddragelsen af You're Missing kan give eleverne en æstetik oplevelse og indblik i den tilstand dele af USA var i efter terrorangrebet.

Angrebet på USA blev også starten på en dansk mission i Afghanistan, der varede næsten 20 år. Som en afsluttende opgave på denne, skal eleverne finde argumenter for og imod denne danske krigsindsats. Efter Kabuls fald i august 2021 blev denne diskuteret heftigt. Havde den vestlige verden, herunder NATO og Danmark, svigtet den afghanske civilbefolkning, eller var missionen løst? Lad eleverne undersøge dette, og lad dem finde argumenter for både det ene og det andet synspunkt. I denne artikel fra DR findes forskellige eksperters vurdering af situationen. På mitCFU ligger desuden et Lippert-interview med den tidligere danske statsminister og NATO-generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen. Dette kan ses her.

Ellers findes der i elevteksten korte tekster om den danske indsats i Irak og Libyen. Selvom de begge handler om to diktatorer, Saddam Hussin og Muammar Gaddafi, er der store forskelle som bør tydeliggøres for eleverne. Den danske indsats i Irak skete på et spinkelt politisk flertal. Desuden var det hverken en FN- eller NATO-operation, men vidner om den danske politik om, at vi står sammen, skulder ved skulder med amerikanerne, som daværende socialdemokratiske statsminister Poul Nyrup Rasmussen allerede sagde i dagene efter terrorangrebet mod USA (det bør bemærkes, at Socialdemokratiet ikke stemte for en dansk deltagelse i Irak).

Derimod blev der skrevet historie, da et enigt Folketing godkendte den danske indsats i Libyen. Som tidligere nævnt stemte selv Enhedslisten for deltagelsen i FN/NATO-missionen mod Gaddafis styre. Her kan en diskussion med eleverne om, hvorvidt der er forskel på hvilke soldater/udstyr der sendes afsted. I modsætning til både Balkan, Afghanistan og Irak var ingen danske fodsoldater i aktion, mens piloterne udførte deres missioner i forholdsvis sikkerhed. En anden vinkel, der kunne arbejdes med i undervisningen – evt. tværfagligt med kristendomskundskab – er det moralske og etiske spørgsmål om civile tab. Meget tyder på, at de danske flyangreb har kostet libyske civile livet. Dette afslørede altinget.dk. I afsnittet om Balkan var et af spørgsmålene, om man kan bombe sig til fred? Ift. Libyen kunne følgende spørgsmål stilles: Kan der stilles nogen til ansvar for de civile tab? Hvilket ansvar har politikerne? Hvilket ansvar har piloten? Kan civile tab retfærdiggøres?

Ellers handler det sidste afsnit om NATOs økonomi, fremtid og Ukraine/Rusland-krigen. I 2014 blev NATO's stats- og regeringschefer enige om at forpligte 2% af deres nationale bruttonationalprodukt (BNP) til forsvarsudgifter. Beslutningen blev truffet efter Ruslands ulovlige annektering af Krim. Denne aftale bygger videre på den 2% BNP-retningslinje, som blev vedtaget i 2006 af NATO's forsvarsministre. På NATOs webside kan læses mere om denne aftale. Som det kan ses i elevteksten, gav dette anledning til en twitter-udveksling mellem Trump og daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen.

Der var pludselig langt fra det varme og nære forhold, som George Bush og Anders Fogh Rasmussen havde udviklet i starten af 00'erne.

Det er ikke gået ubemærket hen, at Danmark er i gang med en oprustning. Lad eleverne undersøge, hvor meget Danmark bruger på forsvaret – er vi i mål med NATOs 2% af landets BNP – og hvor mange pædagoger og supersygehuse kunne der fås i stedet for krudt og kugler? Lad eleverne lave en prioriteringsliste, for hvad er vigtigst?

Desuden skal eleverne undersøge, om danske virksomheder også er leveringsdygtige indenfor våben og andre varer. Her er det oplagt at inddrage det økonomiske kredsløb, for nok bruger staten penge på oprustning, men mange af disse skaber arbejdspladser, fx hos Trier Industries i Viborg, hvilket betyder øgede skatteindtægter. Se mere om danske virksomheder indenfor krigsindustrien [her](#).

NATO har eksisteret i mere end 75 år, men med situationen i Ukraine synes behovet for en stærk militær magt til at give os sikkerhed stadig stor. Lad til sidst eleverne komme med et fremtidsbud. Hvordan ender krigen i Ukraine? Skal klassens piger også have værnepligt, og hvad sker der mon med NATO?

Relevante link til videre arbejde

www.folkogsikkerhed.dk

https://www.nato.int/nato-welcome/index_da.html

www.fmn.dk

www.udsendtafdanmark.dk

www.forsvaret.dk

www.forsvarshistorien.dk

www.danmarkshistorien.dk

